

DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2023.5.16>

УДК 347.923

Вікторія Валеріївна БАРАНКОВА

к.ю.н., доцент, Національний Юридичний Університет ім. Ярослава Мудрого

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1355-2897>

e-mail: ovenvanil@gmail.com

Вікторія Сергіївна ТКАЧОВА

студентка, Національний Юридичний Університет ім. Ярослава Мудрого

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3283-8126>

e-mail: victoriatkacheva2003@gmail.com

Олександр Анатолійович МАЦАК

студент, Національний Юридичний Університет ім. Ярослава Мудрого

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1328-9734>

e-mail: Mr.DanSkyu@gmail.com

НОВЕЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПОРЯДКУ ПОІНФОРМУВАННЯ УЧАСНИКІВ СПРАВИ: ПРАВОВА ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ПРАКТИЧНІ РИЗИКИ

У статті детально проаналізовано зміни процесуального порядку поінформування учасників справи після затвердження Державною судовою адміністрацією України Наказу від 23.01.2023 №28 «Порядку надсилання судових повісток, повідомлень і викликів учасникам судового процесу в електронній формі». Вказано на актуальність затвердження нового порядку надсилання судових повідомлень, викликів, судових повісток-повідомлень таким месенджером, як Viber. Досліджено можливість виникнення практичних ризиків, пов'язаних із застосуванням судовою адміністрацією можливості надсилати судові повідомлення, виклики через Viber. Розглянуто проблематику доказування належності повідомлень суду через месенджери.

Ключові слова: цивільний процес, судові повістки, судові повідомлення, судові повістки про виклик, месенджер, Viber

ВСТУП

Актуальність введення можливості для учасників судового процесу отримувати судові повістки, повідомлення, виклики через месенджери зумовлена двома факторами: наявністю процесу діджиталізації цивільного судочинства та введення дії правового режиму воєнного стану на всій території України з 24 лютого 2022 р. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2019 рр. розпочала масштабний процес впровадження новітніх технологій у побутове та робоче життя кожного українця. Незважаючи на стагнацію державного розвитку в період з 24 лютого 2022 р. (яка є логічним наслідком для країни, на території якої ведуться активні бойові дії), Державна судова адміністрація (ДСА) України затвердила Наказом № 28 від 23.01.2023 р. «Порядок надсилання судових повісток, повідомлень і викликів учасникам судового процесу в електронній формі», що закріпив чітку форму та зміст для судових оповіщень розширив можливості поінформування учасників процесу. Новелою такого нормативно-правового акту є те, що замість звичних SMS-повідомлень і електронної пошти, суди зможуть застосовувати месенджери у вигляді мобільних додатків, такі як Viber.

МЕТА роботи – виявлення проблемних аспектів надсилання судових повідомлень і викликів учасникам судового процесу в електронній формі у такий мобільний додаток, як Viber. Формулювання пропозицій з унеможливлення зловживань зазначеними правилами та вдосконалення правил доведення учасниками справи недотримання належного порядку надсилання судових повісток через Viber.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою дос-

лідження є праці провідних вчених та матеріали періодичних видань. У статті застосовано методи теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

У сучасному світі життя кожної людини пов'язане із повсякденним застосуванням безкоштовних телекомунікаційних служб для обміну текстовими, голосовими та відеоповідомленнями у вигляді мобільних додатків. Прикладом успішного застосування мобільних застосунків у реалізації державою публічно-владних повноважень став додаток «Дія». У розділі «Судові справи» користувач може ознайомитись з повістками та викликами до суду, сплатити штраф та судовий збір за рішенням адміністративного суду, передивитись повний текст судового рішення, учасником якого він є, тощо. Керівник із розвитку електронних послуг у Міністерстві цифрової трансформації Мстислав Банік під час брифінгу повідомив: «Коли розпочалася війна, у "Дії" було 15,5-16 млн унікальних користувачів. Дуже швидко ця цифра зросла до 18 млн. І зараз вона становить 18,6 млн. Дійсно, це майже більша половина усього дорослого населення України» [1]. Однак кількість користувачів «Дії» для ефективного її застосування у судовій системі, як один з небагатьох способів отримати судові повідомлення, виклики, вочевидь є недостатньою.

Потребу у впровадженні можливості судам надсилати судові повідомлення та виклики обумовлено правовим режимом воєнного стану і певною дестабілізацією правової ситуації на всій території України. Внаслідок обстрілів, тимчасової окупації деяких міст відправку судових повісток поштою деякими місцевими судами тимчасово припинено і застосовано механізм швидкої евакуації та передачі наявних справ. Відправка поштової кореспонденції буде незручною у

застосуванні для осіб, які вимушено покинули власне житло і не встигли зареєструвати нове місце проживання, або виїхали за кордон. Під час повітряних тривог судова система не може працювати у звичному режимі через наявність небезпеки.

Однак одним з основних обґрунтувань ДСА до затвердження «Порядку надсилання судових повісток, повідомлень і викликів учасникам судового процесу в електронній формі» № 28 від 23.01.2023 (далі – Порядок) є недостатність фінансування системи судової влади у 2023 р. «Бюджетні призначення відповідно до Закону України "Про Державний бюджет України на 2023 рік" забезпечують 56,2 % необхідних соціальних видатків системи правосуддя. Інші поточні видатки судів, органів і установ системи правосуддя задоволені на 42,8%. Видатки розвитку не передбачені взагалі. А з необхідних 858 млн грн для виплат по судовим рішенням на користь суддів та працівників судів передбачено лише 1 млн грн. Бюджетні призначення, передбачені ДСА України як головному розпоряднику бюджетних коштів Законом України "Про Державний бюджет України на 2023 рік", забезпечують потребу у фінансових ресурсах системи правосуддя на 51,4 %, що на 12 % менше ніж у 2022 р. Водночас потреба ДСА України на 2023 р. збільшилась з 26,7 млрд грн до 33,7 млрд грн або на 26,2 % [2].

В.о. генерального директора ДП "ІСС" М. Козлов зазначив, що з 00:01 до 12:00 15 лютого на месенджер Viber доставлено 60 % повісток – з тих, які за згодою учасників судового процесу направляються у вигляді електронних повідомлень. Завдяки цьому за перші пів дня роботи нового сервісу економія для судів (а значить і для держбюджету) становить понад 5 тис грн або 42 % [1]. Зменшення вартості повідомлення обґрунтовано тим, що Viber є безкоштовним додатком, і відправка повідомлення через нього буде коштувати дешевше, ніж сплата оператором мобільного зв'язку за кожне відправлене SMS. З урахуванням розміру судової повістки, встановленого Порядком, кількість надісланих месенджів повинна складати 5-6, оскільки в середньому одне SMS-повідомлення містить 70 символів у наборі кирилицею і більше – латиницею. Навіть у Порядку в розд. II вказано, що бажаним є проведення транслітерації SMS-повідомлень латиницею відповідно до постанови Кабінету Міністрів України №55 від 27 січня 2010 р. "Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею". У зв'язку з цим однією з основних цілей впровадження можливості надсилання судових повідомлень, викликів через додаток Viber є економія державних коштів і подальше впровадження діджиталізації судової системи України.

Слід зауважити, що у Порядку не передбачене застосування саме Viber як єдиного месенджера, яким учаснику справи можна відправити судові повідомлення та виклик. Виникає логічне питання, чому ДСА вважає доцільним застосування тільки цього мобільного додатку для обміну повідомленнями та ігнорує наявність Telegram, WhatsApp або найбезпечнішого месенджера Signal? Власного обґрунтування ДСА не надає, однак це рішення слід розглядати як виважене з таких міркувань.

Київський міжнародний інститут соціології у 2021 р. провів всеукраїнське опитування з метою з'ясування,

який з месенджерів є найбільш популярним в Україні. Найбільш поширеним засобом для комунікацій є Viber, яким користується 73,6 % опитаних, другим за популярністю є Месенджер для Facebook – 42,7 %, на третьому-четвертому місцях знаходяться Telegram (застосовують 31,6 % опитаних) та WhatsApp (25,3 %) [3]. Менш за всіх користується популярністю канал обміну повідомленнями – Signal, можливості якого для таких цілей використовує лише 3,8% опитаних. Водночас майже третина українців (18,7 %) не обмінюється повідомленнями з мобільного телефону в жодному з вищезгаданих за стосунків. У розрізі вікових груп Viber зберігає першість у застосуванні в кожній з категорій [3]. Отже, на сьогодні застосування Viber порівняно з іншими месенджерами можна визнати найбільш простим та перспективним. Однак, на нашу думку, з часом ДСА має розробити сервіси для надсилання судових повісток в інших мобільних додатках, які також користуються популярністю серед українських користувачів.

Затвердження «Порядку надсилання судових повісток, повідомлень і викликів учасникам судового процесу в електронній формі» Наказом ДСА № 28 від 23.01.2023 р. стало довгоочікуваною подією для усіх учасників судового процесу. Порядок затвердив можливість повністю реалізувати приписи ч. 13 ст. 128 Цивільного процесуального кодексу (ЦПК) України, що передбачає можливість за бажанням учасника справи, який не має офіційної електронної адреси і склав відповідну заяву, надсилати йому текстові повідомлення про призначення справи до розгляду, проведення судового засідання чи проведення відповідної процесуальної дії, на телефон, із застосуванням мобільного зв'язку, за допомогою засобів, що відображають отримання чи не отримання повідомлення учасником справи. Зазначення того, що вказані оповіщення можуть надсилатися із застосуванням засобів мобільного зв'язку, відкриває можливість застосування SMS-повідомлень та месенджерів, а саме Viber.

Важливою умовою застосування вищенаведеної можливості учасниками справи є відсутність офіційної електронної адреси, вільне волевиявлення, сформульоване у поданій заяві.

Виникають питання з приводу відмінностей між офіційною електронною адресою та електронною поштою фізичної особи. Розмежування цих двох понять можна простежити у судовій практиці. Постановою Верховного Суду (ВС) України у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 27.10.2021 р. у справі № 279/5407/20 (провадження № 61-8744св21) визначено, що офіційною електронною адресою є адреса, зазначена учасником справи в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі, в такій його підсистемі, як «Електронний кабінет», а адресою електронної пошти є особиста адреса поштової скриньки в телекомунікаційному засобі користувача. Отже, зазначення адреси електронної пошти та факт відсутності офіційної електронної пошти не перешкоджає можливості застосування учасником справи можливості повідомлення через месенджери. Однак, на нашу думку, не варто обмежувати учасників справи у змозі отримувати судові повідомлення, виклики, повістки через Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему на офіційну електронну адресу або на

мобільні месенджери, оскільки одночасне застосування цих двох систем забезпечило б більше правових гарантій на випадок, якщо месенджер або офіційна електронна адреса належно не спрацюють. Також вочевидь людям похилого віку буде більш зручно відкрити месенджер на телефоні, але все одно мати можливість дивитись судові повістки через «Електронний кабінет».

Безперечно, Порядок наближає Україну до стандартів електронного судочинства, яке органічно співіснує з традиційним «паперовим». У ч. 1 ст. 8 ЦПК України закріплено, що ніхто не може бути позбавлений права на інформацію про дату, час і місце розгляду своєї справи. Зазначене правило висвітлюється у практиці Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). Так, у справі «Созонов та інші проти України» ЄСПЛ зазначив, що кожна особа повинна бути проінформована про порушення справи й обов'язок повідомити особу про дату, час та місце судового розгляду лежить на суді. Неналежність повідомлення учасника справи, позбавляє його права на захист себе у суді [4].

Поряд із зазначеним у практичному застосуванні месенджерів для надсилання судових повісток є проблемні аспекти, які законодавець у Порядку не вирішив і жодних роз'яснень не надавав.

По-перше, це правила з'ясування моменту вручення повідомлення у месенджері. Згідно з ч. 8 ст. 128 ЦПК України днем вручення судової повістки є: день вручення судової повістки під розписку, день отримання судом повідомлення про доставлення судової повістки на офіційну електронну адресу особи, день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати судову повістку чи відмітки про відсутність особи за адресою місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, повідомленою цією особою суду, день проставлення у поштовому повідомленні відмітки про відмову отримати судову повістку чи відмітки про відсутність особи за адресою місцезнаходження, місця проживання чи перебування особи, що зареєстровані у встановленому законом порядку, якщо ця особа не повідомила суду іншої адреси. У цьому порядку відсутня згадка про момент отримання повідомлення саме через менеджери. З положень ч. 13 ст. 128 ЦПК України випливає, що застосування засобів мобільного зв'язку можливе тільки тоді, коли мобільний додаток забезпечує фіксацію отримання повідомлення або виклику. У системі Viber підтвердженням отримання прийнято вважати дві галочки фіолетового кольору під повідомленням, що свідчить про те, що отримувач повідомлення його побачив. Однак такий доказ того, що повідомлення особи відбулось і може бути визнане належним, неможна визнати достатньо достовірним, і це може створити багато ускладнень у судовій практиці. Саме собою надсилання повідомлення судом не може вважатись належним повідомленням учасника справи навіть за заявою учасника справи.

Як зазначалось, тільки за наявності відповідної письмової заяви учасника справи, який не має офіційної електронної адреси та технічної можливості, суд може відправляти повідомлення у Viber. Такий порядок, який включає в себе вільне волевиявлення особи, що бажає отримувати повідомлення у свій месенджер, надає можливість автоматично визнавати відправлене судом оповіщення належним. У цьому випадку пропонуємо вра-

ховувати напрацьовану судову практику, що пов'язана з повідомленнями на особисту електронну пошту. Наприклад, у Постанові ВС України від 20 січня 2023 р. у справі №465/6147/18 представник заявника зазначив, що повідомлення судом про дату, час та місце розгляду справи, відправлене на особисту електронну пошту, не є належним. Суд у цій справі надав зауваження такого змісту [5]. А саме право на публічний розгляд було б позбавлене смислу, якщо сторона у справі не була повідомлена про слухання так, щоб мати можливість брати участь в ньому, якщо вона вирішила здійснити своє право на явку до суду, встановлене національним законом. Далі, в інтересах здійснення правосуддя сторона спору повинна бути викликана в суд так, щоб знати не тільки про дату і місце проведення засідання, але й мати достатньо часу, щоб встигнути підготуватися до справи (рішення від 13 грудня 2011 р. у справі «TRUDOV v. RUSSIA», заява № 43330/09, §§ 25, 27). І ВС України виходить з того, що якщо учасник надав суду електронну адресу (хоча міг цього і не робити), зазначивши її у заяві (скарзі), то слід припустити, що учасник бажає, принаймні не заперечує, щоб ці засоби комунікації застосовувалися судом. Це, зі свого боку, покладає на учасника справи обов'язок отримувати повідомлення і відповідати на них. З огляду на це, суд, який комунікує з учасником справи за допомогою повідомлених ним засобів комунікації, діє правомірно і добросовісно. Тому слід виходити з «презупції обізнаності»: особа, якій адресовано повідомлення суду через такі засоби комунікації, знає або принаймні повинна була дізнатися про повідомлення. Заявник зобов'язаний демонструвати готовність брати участь на всіх етапах розгляду, що стосуються безпосередньо його, утримуватися від застосування прийомів, які пов'язані із зволіканням у розгляді справи, а також максимально застосовувати всі засоби внутрішнього законодавства для прискорення процедури слухання (рішення ЄСПЛ у справі «Юніон Аліментарія Сандерс С.А. проти Іспанії» від 07 липня 1989 р.) [5].

Тож з цієї справи бачимо, якщо заявник вказав свої дані, такі як адреса особистої електронної пошти, або у нашому випадку – номер телефону, то суд виходить з того, що особа висловила вільне волевиявлення та бажання отримувати повідомлення від суду, і має певний обов'язок час від часу передивлятися оповіщення в електронній скриньці. За аналогією, такий підхід суди можуть застосовувати для повідомлень через месенджери.

Тим не менше, електронну пошту прийнято вважати більш надійним засобом отримання повідомлень, ніж мобільні додатки з функцією обміну повідомленнями. Часто-густо користувачі Viber та інших месенджерів стикаються з проблемою того, що відправник зі свого мобільного пристрою відправив повідомлення, а адресат його не отримав через нестабільний Інтернет зв'язок або некоректну роботу мобільного додатку. Наприклад, налаштування додатку Viber може блокувати отримання повідомлень від деяких адресантів. Роботі месенджера також може перешкоджати застаріла операційна система на мобільному телефоні. Та ж операційна система та модель смартфона може просто не підтримувати Viber. Недосвідчені користувачі або особи похилого віку можуть ненавмисно вчинити деякі дії, які перешкоджають одержанню повідомлень від суду.

Особа може вчасно не здогадатись, що в її телефоні є неполадки, і чекати на оповіщення від суду. Звісно, для страховки від таких випадків у Положенні передбачили надсилання SMS-повідомлень, якщо неможливе відправлення судового виклику із застосуванням месенджера, однак воно застосовується тільки тоді, якщо не вдалось відправити повідомлення через Viber. Натомість у випадках, які розглядались вище, повідомлення від ДСА буде вважатись доставленим, а учасник судового процесу не буде обізнаним про таке оповіщення.

Приписи ЦПК України та Порядку цю проблему не вирішують. Судова практика із застосуванням повідомлення учасників судового процесу за допомогою Viber є несформованою. Втім, можна навести приклад Ухвали Рожницького районного суду Волинської області у справі № 167/53/23 від 01.03.2023 р., де суд з 16.02.2023 р. вживав заходи для повідомлення відповідача про судовий розгляд у справі шляхом надсилання телефонограми через месенджер Viber за вказаним представником позивача номером телефону. Проте лише 01.03.2023 р. відповідач через месенджер Viber отримала копію позовної заяви з додатками та ухвали суду від 25.01.2023 р., від 15.02.2023 р. Враховуючи ту обставину, що відповідач лише 01.03.2023 р. через месенджер Viber отримала копію позовної заяви з додатками та копію ухвали від 25.01.2023 р. з метою забезпечення її процесуальних прав, зокрема знати про зміст позовних вимог до неї, можливості подати відзив на позовну заяву та/або зустрічну позовну заяву, а також вчасного і належного повідомлення про день, час і місце розгляду справи, суд доходить висновку про відкладення судового розгляду в межах строків, визначених ЦПК України для розгляду справи у порядку спрощеного позовного провадження, і повторне повідомлення про судовий розгляд учасників справи, а відповідача, зокрема і через оголошення на офіційному вебсайті судової влади України і через месенджер Viber [6]. Звісно, в цій ухвалі відповідач отримав повідомлення на Viber не в порядку положення ч. 13 ст. 128 ЦПК та Порядку № 28, однак така практика вказує на те, що судами враховується можливість не отримання учасником справи повідомлення одразу, а лише через деякий час, через незалежні від нього обставини.

Судова практика визнає підтвердженням відправлення судових повісток через Viber довідку, яка складається після оповіщення учасника справи (Заочне рішення Березівського районного суду Одеської обл. у справі № 494/284/23 від 04.04.2023 р.; Рішення Красилівського районного суду Хмельницької обл. у справі № 677/868/22 від 29.03.2023 р.). У зазначених справах довідка визнана достатнім доказом того, що судом відправлене повідомлення і воно отримане та розглянуте одержувачем.

Попри те що судовій практиці ще не відомі випадки неотримання повідомлення та виклику суду через Viber за відсутності вини отримувача або злого умислу, є потенційний ризик того, що учасник справи, який не побачив повідомлення через поважні причини, не зможе довести, що повідомлення було неналежним або його одержання не відбулось. У такому випадку єдиним можливим доказом може виступати скріншот з екрану телекомунікаційного засобу. Отже, доказування належності

повідомлення суду зводиться до можливості застосувати електронне зображення як підтвердження того, що оповіщення дійсно надіслане, надійшло на мобільний або комп'ютерний пристрій та відобразилось на екрані.

За твердженням О.Ю. Поклонської [7], скріншоти вебсторінок як докази у суді можуть застосовуватися для:

- фіксування факту розміщення в Інтернет інформації, яка не відповідає дійсності і порушує виключні права;
- підтвердження факту розміщеної в Інтернет інформації, яка порушує авторські права;
- підтвердження факту неналежного виконання або невиконання договірних зобов'язань другою стороною у справі;
- підтвердження іншої юридично значущої інформації, розміщеної в Інтернет.

З цієї думкою ми цілком погоджуємось, зважаючи, що фіксування переписок завдяки скріншоту з екрану мобільного пристрою або комп'ютера не буде достатньо достовірним доказом, позаяк, як відомо, в будь-якому чаті є можливість видалення повідомлень, їх редагування. Так само можливим є застосування програми для оброблення скріншоту.

Звісно, скріншоти у виняткових випадках можна застосовувати як доказ. Наприклад, у постанові ВС України від 13.07.2020 р. у справі № 753/10840/19 суд визнав скріншот переписок з колишнім чоловіком доказом психологічного насильства. У розгляді справи представником відповідача наголошувалося, що надані заявником роздруківки містять лише імена людей, зокрема кривдника як відправника, проте не надано доказів, з якого саме мобільного номера та на які номери надсилались ці повідомлення, що унеможливило встановлення відправника та адресата, а тому не можуть бути належними та допустимими доказами відправлення цих повідомлень саме відповідачем. Однак Касаційний цивільний суд із такими доводами не погодився та визнав скріншоти електронної переписки за допомогою Viber належними доказами психологічного насильства з боку відповідача [7]. Проте у випадку доказування відсутності повідомлення від суду та неможливості ознайомлення з його текстом отримувача застосування скріншотів є неможливим.

Проблемність скріншоту як доказу наголошувалась неодноразово. Центр демократії та верховенства права на своєму сайті вказав: «По-перше, на заваді стає неможливість ідентифікувати особу автора певного допису чи повідомлення. Тобто, навіть якщо скріншот автентичний, він не стає доказом того, що інформацію поширювала конкретна особа. По-друге, проблемою є ризик, що інформацію видалять чи відредагують (це особливо актуально для переписок у Telegram, Facebook Messenger чи Whatsapp, де можна видалити бесіду для обох сторін). По-третє, скріншот неможливо відтворити в оригіналі, адже немає його офіційного зразка – вимог до належної форми документу. А тому стороні, котра подає скріншот як доказ, варто докласти зусиль, щоб зафіксувати усі необхідні дані, які дають змогу ідентифікувати джерело скріншоту» [8].

Отже, застосування скріншоту, особливо в якості єдиного доказу, не може бути підтвердженням неналежного надсилання судом повісток. Також учасник справи навряд чи таким способом зможе довести

факт того, що повідомлення не дійшло або він його не побачив через наявність поважних причин.

Неможна виключити, що можливість відправлення судових повідомлень через месенджери може застосовуватись як підґрунтя для зловживань з боку учасників справи у вигляді навмисного затягування судового розгляду. Натомість зауважимо, що судової практики стосовно таких зловживань зараз ще немає, що не виключає того факту, що суду доведеться мати справу з такими випадками і визначатися з правовою позицією з цього приводу.

Корисним у такому випадку буде звернутись до практики ЄСПЛ. У рішенні ЄСПЛ від 03.04.2008 р. у справі «Пономарьов проти України» вказано: «стороні в розумні інтервали часу мають вживати заходів, щоб дізнатись про стан відомого їм судового провадження» [9]. «Європейський суд з прав людини у п. 35 рішення від 07.07.1989 р. у справі «Юніон Аліментаріа Сандерс С.А. проти Іспанії» (заява №11681/85) зазначив, що заявник зобов'язаний демонструвати готовність брати участь на всіх етапах розгляду, що стосуються безпосередньо його, утримуватися від застосування прийомів, які пов'язані зі зволіканням у розгляді справи, а також максимально використовувати всі засоби внутрішнього законодавства для прискорення процедури слухання» [10].

Доведення судом факту зловживання учасником справи своїми правами або доведення особою того, що вона не отримала повідомлення від суду на свій мобільний телефон належним способом є майже неможливим. Отже, як вихід у зазначеній проблемній ситуації, можна запропонувати введення обов'язку учас-

ника справи відповісти на повідомлення від суду, наприклад «Продивився в 14:15 23.04.2023 року», або «Зі змістом повідомлення ознайомився». Також у випадку неотримання учасником справи судового повідомлення у Viber через несправності в мобільному пристрої, можливим є залучення до справи як експерта фахівця, до компетенції якого входить дослідження мобільних пристроїв. Однак через поведінку недобросовісних учасників справи це також може призвести до затягування судового розгляду.

ВИСНОВОК

Безперечно, затвердження Наказом № 28 від 23.01.2023 р. «Порядку надсилання судових повісток, повідомлень і викликів учасникам судового процесу в електронній формі» слід визнати виваженим кроком, що утворює ефективну можливість економії бюджетних коштів, наближення українського судочинства до формату електронного, а найголовніше, забезпечення реалізації бажання учасника справи мати право отримувати повідомлення на власний телекомунікаційний засіб. Однак в подальшому є потенційні ризики зловживання у цій сфері, мінімізація яких можлива через відповідну діяльність судів, в межах якої буде забезпечуватися баланс між «презумпцією обізнаності» учасника справи та дотриманням його права на поінформованість про дату, час та місце розгляду своєї справи, отримання від суду в належному порядку повідомлень та викликів, навіть тоді, якщо через певні обставини учасник справи позбавлений можливості побачити повідомлення на власному технічному пристрої.

Список використаних джерел

1. Кількість користувачів у «Дії» зросла на 20% з початку війни – Мінцифри. *Укрінформ*. URL: [https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3659267-kilkist-koristuvaciv-u-dii-zroslo-na-20-z-pochatku-vijni-mincifri.html#:~:text=Кількість користувачів \"Дії\" з початку,брифінгу у Медіацентрі Україна-Укрінформ](https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3659267-kilkist-koristuvaciv-u-dii-zroslo-na-20-z-pochatku-vijni-mincifri.html#:~:text=Кількість користувачів \)
2. Пресслужба ДСА України. Бюджет судової влади 2023: які потреби забезпечені повністю. *Судова влада України*. URL: <https://court.gov.ua/press/news/1352560/>
3. Які мобільні додатки є найбільш популярними? *Київський міжнародний інститут соціології*. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1072&page=1>
4. Справа «Созонов та інші проти України» (Sozonov and others v. Ukraine) (Заява № 29446/12): Рішення Євросуду з прав людини від 08.11.2018 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c92#Text
5. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду від 20.01.2023 р. у справі № № 465/6147/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108627755>
6. Ухвала Ржищанського районного суду Волинської області від 01.03.2023 р. у справі № № 167/53/23
7. Поклонська О.Ю. Особливості застосування електронних доказів у цивільному процесі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2. С. 89–91. URL: http://lsej.org.ua/2_2021/22.pdf
8. Чи можна використовувати скріншоти як доказ у суді. Центр демократії та верховенства права. URL: <https://cedem.org.ua/consultations/skrinshoty-yak-dokaz-u-sudi/>
9. Справа «Пономарьов проти України» (Заява N 3236/03): Рішення Євросуду з прав людини від 03.04.2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_434#Text
10. Коли позивач не з'являється: процесуальне різночитання повноважень суду. Рада адвокатів Київської області. URL: <https://radako.com.ua/news/koli-pozivach-ne-zyavlyaietsya-procesualne-riznochitannya-povnovazhen-sudu>
11. Судові повістки та повідомлення учасники процесів зможуть отримувати у месенджери: ДСА України затвердила порядок. *PRAVO.UA*. URL: <https://pravo.ua/sudovi-povistky-ta-povidomlennia-uchasnyky-protsesiv-zmozhut-otrymuvaty-u-mesendzhery-dsa-ukrainy-zatverdyla-poriadok/>

References

1. The number of users in "Dia" has increased by 20% since the beginning of the war - Ministry of Digital. *Ukrinform*. URL: [https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3659267-kilkist-koristuvaciv-u-dii-zroslo-na-20-z-pochatku-vijni-mincifri.html#:~:text=Кількість користувачів \"Дії\" з початку,брифінгу у Медіацентрі Україна-Укрінформ \(in Ukrainian\)](https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3659267-kilkist-koristuvaciv-u-dii-zroslo-na-20-z-pochatku-vijni-mincifri.html#:~:text=Кількість користувачів \)
2. Press service of the State Security Service of Ukraine. Judiciary budget 2023: which needs are fully covered. *Judicial power of Ukraine*. URL: <https://court.gov.ua/press/news/1352560/> (in Ukrainian).
3. What are the most popular mobile applications? *Kyiv International Institute of Sociology*. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1072&page=1> (in Ukrainian).

4. The case "Sozonov et al. v. Ukraine" (Application No. 29446/12): Decision of Europ. of the Human Rights Court of November 8, 2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c92#Text (in Ukrainian).
5. Resolution of the Supreme Court as part of the panel of judges of the First Judicial Chamber of the Civil Court of Cassation dated January 20, 2023 in case No. 465/6147/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108627755> (in Ukrainian).
6. Ruling of the Rozhyschen District Court of the Volyn Region of March 1, 2023 in the case № 167/53/23 (in Ukrainian).
7. Poklonska O.Yu. Peculiarities of using electronic evidence in civil proceedings. *Legal scientific electronic journal*. 2021. No. 2. pp. 89–91. URL: http://lsej.org.ua/2_2021/22.pdf (in Ukrainian).
8. Can screenshots be used as evidence in court? Center for Democracy and Rule of Law. URL: <https://cedem.org.ua/consultations/skrinshoty-yak-dokaz-u-sudi> (in Ukrainian).
9. Case "Ponomaryov v. Ukraine" (Application No. 3236/03): Decision of Europ. of the Human Rights Court dated 04.03.2008. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_434#Text (in Ukrainian).
10. When the plaintiff does not appear: procedural differences in the powers of the court. Bar Council of the Kyiv region. URL: <https://radako.com.ua/news/koli-pozivach-ne-zyavlyaietsya-procesualne-riznochittannya-povnovazhen-sudu> (in Ukrainian).
11. Trial participants will be able to receive court summonses and notices from messengers: the DSA of Ukraine has approved the procedure. PRAVO.UA. URL: <https://pravo.ua/sudovi-povistky-ta-povidomlennia-uchasnyky-protseviv-zmozhut-otrymuvaty-u-mesendzhery-dsa-ukrainy-zatverdyla-poriadok/> (in Ukrainian).

Viktorii BARANKOVA

PhD in Legal Sciences, Associate Professor, Yaroslav Mudryi National Law University
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1355-2897>
 e-mail: ovenvanil@gmail.com

Viktorii TKACHOVA

student, Yaroslav Mudryi National Law University
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3283-8126>
 e-mail: victoriatkacheva2003@gmail.com

Oleksandr MATSAK

student, Yaroslav Mudryi National Law University
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1328-9734>
 e-mail: Mr.DanSkyy@gmail.com

NOVELIZATION OF THE PROCEDURAL PROCEDURE FOR INFORMING THE PARTICIPANTS OF THE CASE: LEGAL EFFECTIVENESS AND PRACTICAL RISKS

The paper provides a detailed analysis of the change in the procedure for informing the participants in the case after the State Judicial Administration of Ukraine approved Order No. 28 dated January 23, 2023 "The procedure for sending court summonses, notices to the participants in the legal process in electronic form."

It was analyzed which factors contributed to the approval of the new procedure for sending court summonses. Among them are listed such as: the introduction of martial law on the territory of Ukraine, insufficient financing of judicial administrations, the presence of the process of digitalization of the judicial system.

The expediency of using Viber as a mobile application for receiving subpoenas, instead of Telegram, WhatsApp, Signal, was studied. Reported to the Kyiv International Institute of Sociology, which recognized Viber as the most popular messenger among Ukrainians.

It is indicated that it is possible to send subpoenas only if the party to the case does not have an official email address and on the basis of a written statement. The concepts of official e-mail address and e-mail of a natural person are delimited.

As is well known, failure to notify a participant in the case deprives him of the right to defense in court. Therefore, the paper clarified problematic issues regarding the determination of the moment of service of a court summons. The practice of Ukrainian courts and the ECtHR was studied. The "presumption of knowledge" of a person who agreed to receive messages from the court via messenger is indicated.

The possibility of problems when using mobile applications is noted. Such problems are - lack of Internet connection, unstable operation of the mobile application, malfunction of the mobile device, inexperience of Viber users, etc.

It has been investigated why the use of a screenshot to prove the propriety of a court notice is questionable.

It is not excluded that the possibility of sending court messages through messengers can be used as a basis for abuse by the participants in the case, in the form of deliberate delay of court proceedings. The decision of the ECtHR is given, where the court noted that the applicant is obliged to demonstrate his willingness to participate in all stages of the proceedings and to refrain from using techniques that are associated with delays in the proceedings.

The conclusion states that the ability to send subpoenas and subpoenas via Viber is useful and effective, but there are possible risks of abuse by the participants in the case.

Keywords: civil process, subpoenas, court notices, messenger, Viber